

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrletja 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrletja 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 11. oktobra 1865.

Gospodarske stvari.

Črni borovec.

V govorih o pogozdovanji pustega Krasa se posebno priporoča črni borovec, kot drevo za goli apneni svet pred drugimi stvarjen; ravno to drevo pa je pri nas skoraj neznano, tedaj bo njegov popis tukaj na mestu.

Črni bor ali borovec, na Krasu bor (*Pinus pinaster*, *pinus nigricans*, *pinus austriaca*, *Schwarzföhre*, *österreichische Kiefer*) se loči po bolj temni barvi svoje skorje in svojih igel od navadnega bora, ki se zategavoljo imenuje beli bor ali borovec (*pinus silvestris*, *Weissföhre*, *gemeine Kiefer*). Črni bor je domač le v avstrijskem cesarstvu, in sicer v dunajskem gozdu v doljni Avstrii, na Ogrskem, v Dalmaciji in pri nas v idrijskem gozdu; po novem zasajanju se ga je tudi na Krasu več zaredilo.

Podoba in rast črnega bora se kaže iz sledečega. Korenina je prav trdna; noben les v tem ne zmaga črnega bora, in prav čudno je, s kakošno močjo njegove korenine skalovje daleč presegajo in objemajo. Deblo črnega bora niže ostaja od belega, in malokdaj sega do 80 čevljev; nasproti pa je bolj močno, in je s 60 do 80 leti za 12 do 15 palcev debelo, v visoki starosti pa ima tudi za 2 čevlja debelosti. Veje stojé v kolencih okoli debla, se v mladosti bolj kviško krivijo, v starosti pa bolj nizko obešajo kakor pri belem boru. Skorja je pri mladih izrastkih rumeno-zelena, marogasta, brazdata; v daljši rasti so debla in veje rjavo-zelene in gladke, v starosti pa je skorja debela, črno-siva, rjavo-marogasta, luskinasta, razkopana. S tem, da je skorja skozi in skozi enaka, se črni bor že od daleč loči od belega, ki ima proti vrhu bolj svetlo, rdečo-rumeno skorjo.

Les črnega bora je teži kakor pri navadnem boru, gost, prav trden, debelega pa enakega stremena, krhek in posebno smolnat; v sredi je bolj rdeč, kakor pri belem boru, pri kraji je rdečkasto-bel; tudi trohni teže, gori pa bolj živo in dolgo. Sokovi črnega bora imajo več trpentina v sebi od vsacega družega lesa. Popki so podobni popkom belega bora, pa so bolj veliki in temni. Igle ali listki so bolj dolgi kakor pri belem boru do 3 celó do 5 palcev, po dve v eni nožnici, na pol okrogle, zakrivljene, prav bodeče, bolj temno barvene, pri koncu rumeno-rjave. Cvet se prikazuje konec majnika, mačice so rdečkasto-rumene in konec vej nakopičene, storžki so temno-rdeči in po trije in še več skupaj na koncu novih izrastkov. Sad se zori v drugem letu, ter dela veči storž kakor pri belem boru, je rumeno-rjav, ter ima pod vsako luskino dve perutkasti semeni, bolj debeli kot pri belem boru.

Kar se tiče kraja, na kakoršnem črni bor raste, mu je apnenó zemljišče najbolj ljubo. Na takem svetu

se kaže v dunajskem gozdu do 3000 čevljev nad morjem visoko; bodo naj si tla plitva, suha, bodi si malo prsti, sam apnenkov nasip, golo apnenó skalovje, to mu je prav primerjen stan; njegove korenine na goli pleši rijejo v vse razpoke in votline. Nahaja se pa črni bor vendar tudi na peščenem svetu, na ilovici, na laporji; pa na debeli zemlji se vrednost njegovega lesa le manjša. Črni bor pa zemljišče ravno boljša s svojimi odpadki; v prsti, ki se dela iz njegovih igel, se po tem bukev prav rada zaseje. Take lastnosti tedaj kažejo, kako da se črni bor za kamniti in apneni Kras pred drugim drevjem posebne priporoča.

Črni bor se lahko sam zaseje, ker ima več kaljivega semena, kakor drugačni iglasti les; če se potrosi na primernem svetu, in če so mu druge okoliščine ugodne, kalí že v štirinajstih dneh. Senčnega ali z goščavjem zaprtega sveta črni bor ne ljubi, nasproti je proti mrazu in vročini le malo občutljiv. Mlado drevesce izprva raste prav naglo, tedaj ga druge rastline ne zadušijo lahko; v daljši rasti gré drevo na dobri zemlji naravnost in štručasto v višavo, na plitvem kamnitem svetu pa veje silijo poprek na širjavo. Med 30. in 50. letom se črni bor najbolj razrašča, takrat začenja tudi seme delati; po tem se rast čedalje bolj manjša, ves trpež tega drevesa pa znaša 300 let in še več.

Les črnega bora daje mnogo korist. Za kurjavo je boljši mimo vsega družega iglastega lesa, malo slabši kakor bukov les; za oglje je tako dober kakor bukev, in obilna smola mu za to stran ni napoti. Za stavbe je črni bor tako dober kakor mecesen; tudi ondi trpi dolgo, kjer se suhota z mokroto spreminjuje; sploh na mokrem pa je nestrohljiv kakor mecesen. Poseben dobiček od črnega bora je smola, ki deloma čista teče iz ranjenega lubja, deloma se iz razpok strže. Drevo pri 70 ali 80 letih daje po 7 do 10 funtov smole na leto, in smola se mu poredoma zamore 12 do 18 let jemati. Če se taka smola skuha, se iz centa dobiva 80 funtov kolofonije in 18 funtov trpentina; če pa se les prekuha v oglje, se iz vsacega sežnja derv nabere po 1 vedro črne smole. Igle od črnega bora so prav dobre za nastiljo in za gnoj; iz 1 orala črnega borovega gozda se dobiva po 45 centov suhega šilovja za nastiljanje.

Hicinger.

Iz zbora avstrijskega gozdnega društva.

Iz Trsta. — Gosp. dr. Orel nam je v 39. in 40. listu „Novic“ lepo popisal obravnave gozdnarskega društva, potujočega po primorskem Krasu. Naj tudi še jaz povem kaj.

Poglavitni stavki zastran Krasa, ki so bili izrečeni v velikem zboru, in ktere naznanja tudi tržaški časnik (9. septembra), bili so sledeči:

Kolikor kaže vse ogledovanje in preiskovanje, se Kras sploh ne vidi v tako slabem stanju, kakor glas o njem gré; zakaj v družih deželah se vidijo mnoge bolj puste pesknate in skalnate strani, na Krasu pa so

1. najbolj ogoljeni kraji še zmožni za novo obraščanje, ker se med golim skalovjem še nahaja rodovita prst;

2. velik del kraškega sveta je le opustočen gozd, ki ga je samo treba varovati živine in sekire, da bo sam od sebe zopet se v dober gozd spremenil;

3. kar je doslej za pogozdovanje pustega Krasa storilo tržaško mesto, poglavarstvo s posameznimi srenjami in posestniki vred, je hvale vredno, tudi podučljivo za prihodnje ravnanje;

4. če se to delo ni po vseh stranéh dobro pospešilo, se zastran volje in truda nikomur ne sme hvala kratiti; kar je krivega, je to, da so se drugotne gozdnarske skušnje premalo porabile; vprihodnje je potreba, da izvedeni gozdnarji pomagajo pri tacem početku.

Po svoji sedanji lastni se Kras v tri razrede sme razdeliti:

1. so prostori, ki niso družega razun opustočen gozd, kjer je treba le pašo in daljno pokončavanje odvrčevati, in zopet se bo vse obrastlo;

2. prostori, ktere je treba umetno pogozditi, kjer je pa vendar še dosti zemlje, da ni treba posebnega prizadetja;

3. pusto kamenje in skalovje, kjer manjka rodovite prsti.

Drevje, ki se za pogozdovanje priporoča:

1. kjer je prostor le opustočen gozd, ondi se bodo taka drevesna plemena sama dalje zarezala, kakoršna še od pred ondi zastajajo;

2. kjer ima prostor še potrebno zemljo, pa se mora vendar umetno pogozditi, ondi se primerja domače listno drevje, namreč: brst dvojnega plemena (*ulmus campestris*, u. *tuberosa*), hrast trojne vrste (*quercus pubescens*, q. *cerris*, q. *robur*), javor dvojni (*acer campestris*, a. *pseudoplatanus*), jesen (*fraxinus ornus*) in črni gaber (*ostrya vulgaris*), topol dvojni (*populus canadensis*, p. *nigra*); vmes pa služi tudi črni les ali šilovje, zlasti črno borovje (*pinus austriaca*);

3. kjer je pa prostor zgolj pustota in gola skalovina, ondi se pred drugim prilega črni bor (*pinus austriaca*), ki je domač les na Krasu; vmes pa je dobro tudi listno drevje.

Način, po katerem bi se pogozdovanje imelo goditi:

1. Skoraj enoglasno je bila priporočevana saditev gozdnega drevja, ker je bolj gotova, hitra in manj draga kakor setev; vendar semenišče ali drevesna šola za mladi sadež bi moglo povsod ondi na mestu biti, kjer ga je treba rabiti;

2. presajati bi se mogla enoletna, dveletna ali po večem triletna drevesca, in sicer po štiri do pet čevljev narazen; dobro pa bi bilo, da bi se sadež s kupcem obsul;

3. kar saditev bolj priporoča kakor setev, je to, da se pri njej lože odvrčajo sovražniki enoletnega sadeža; v drevesni šoli namreč se pred kakor pa na veliki gozdni planoti zamore mišji zarod odpraviti, tudi zima, ki koreninice izlečuje, zavrnuti, pozna zmrzlina zabraniti, poletna suša zavarovati.

Kar se tiče gospodarstva po kraškem svetu, je bilo to govorjeno:

1. če se zemljišča puščajo v občno rabo vsakteremu v soseski, kot v občno pašo, to ne daje novemu obraščanju sveta nobenega vspeha; tudi vsa zemljišča sploh na drobno razdeliti, se ne kaže dobro, le tukaj in tam kaj bi razdelitev utegnila koristiti; občna paša se mora

sploh bolj skratiti, in bolj rodoviti prostori se kot posebno srenjsko premoženje oskrbovati;

2. umetno pogozdovanje morajo taki gozdnarji voditi, kateri imajo veliko vednosti in velike skušnje;

3. taki posestniki, ki pusta zemljišča prostovoljno pogozdujejo, naj se davka prosti puščajo za tak početek;

4. novo pogozdovanje je prav tehtno za kraške dežele in za celo cesarstvo, kteremu je jadranskega morja silno potreba, če hoče ohraniti in povikšati svojo močnost in velikost, tudi imetje in blagor svojih državljanov; zatoraj naj tudi gozdnarsko društvo po primerni poti pripravi prošnjo do visoke vlade, da bi ona tudi pripomogla za potrebne stroške k pogozdovanju pustega Krasa.

To so bili poglobitni pomenki in sklepi v imenovanem velikem zboru avstrijskega gozdnega društva v Trstu.

Ako bi kdo tukaj hotel kako opazko pristaviti, je prva ta, da je bilo ondi glasno in razumno rečeno, kolike tehtnosti daje jadransko primorje za vse avstrijsko cesarstvo; v državnem zboru na Dunaji je o posvetovanji za mornarske potrebe mnogo odbornikov drugač govorilo, tako, da jih je neki dunajski časnik, ki rad zagovarja južne avstrijske dežele, zbadljivo imenoval sladkovodne politikarje (*Süsswasserpolitiker*), ker niso hoteli spoznati, kolike cene za državo je slana voda ali morje.

Druga opazka bi se utegnila pristaviti, namreč da razun zasajenja gozdnega drevja po kraških puščinah bi koristile tudi zasaje za pičo tečnih rastlin. Na Francozkem blizo Pariza, kakor piše znan nemški časnik (*Neueste Erfindungen* Nr. 32, Jahrg. 1865) se delajo poskušnje z lečnato rastlino (*Ervum ervillia* L.), ki se nahaja zlasti v algerskem zamorji, pa tudi drugod krog srednjega morja; Arabljani jo imenujejo po svoje krsa allah, božja poslanica, ter pravijo, da jim jo je Bog poslal, da bi njihovi konjiči in junčki ne poginili na suhih puščinah. Ta leča ima veliko strokov, toliko kot peres, polnih sitnega zrnja; stolčeno zrnje je dobra piča za živino, dvakrat bolj zdatna kot ječmen. Na Zamorskem ta rastlina dohaja na pustih in golih pečinah; na Francozkem je tudi dobro dorastla na pustem apnénu, na suhi planoti in brez gnoja; kraškemu svetu bi taka rastlina tudi utegnila koristiti, ali če ne tista, pa ktera druga.

Tretja opazka je ta, da je silna potreba za bolj zmožen poduk v gozdni rečéh. Na Nemcih kmetijske učilnice sploh ne obsegajo samo poljedelstva, sadjoreje in vinoreje, obračajo se enako na gozdorejo; tudi se nahajajo posebne šole za gozdnarsko reč. V avstrijskem cesarstvu je bila sicer že od poprej, in še ostaja gozdnarska šola v Mariabrunu blizo Dunaja; tista pa je pripravljala le možé za više gozdnarske službe. Pri tehnični viši učilnici na Joaneji v Gradcu se nahaja zdaj tudi poseben oddelek za gozdnarske vednosti; enako je drugod na Avstrijskem pri viših kmetijskih šolah na pr. v Altenburgu tudi privzet poduk o gozdoreji. Vendar za niže gozdnarske služabnike je doslej še manjkalo pripravnega poduka. Kmetijsko društvo v niži Avstrii, ki je že poprej napravilo poljedelsko šolo v Grossau-u, tudi vino- in sadjorejsko šolo v Klosterneiburg-u, je letos odprlo še gozdorejsko šolo v Hinterbrülu blizo Dunaja. Kako je s takimi učilnicami na slovenski zemlji? Štajarsko kmetijsko društvo zdaj napravlja kmetijsko šolo za slovensko stran v Ptuj; v Ljubljani pa se ni dal mali začetek kmetijske šole dalje obdržati zavolje — Bog vé, kako bi se najbolj prav reklo!